

ХАБАРОВА Т. В.,
аспірант кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету
(Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна)

УДК 342.922:343

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ, ВЧИНЕНІ ВІЙСЬКОВИМИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ

Статтю присвячено визначенню поняття та змісту провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами. Надано визначення зазначеному виду проваджень, а також охарактеризовано зміст кожної окремої стадії провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами.

Ключові слова: *корупція, правопорушення, пов'язані з корупцією, провадження.*

Статья посвящена определению понятия и содержания производства по делам о правонарушениях, связанных с коррупцией, совершенных военными должностными лицами. Дано определение указанному виду производства, а также охарактеризовано содержание каждой отдельной стадии производства по делам о правонарушениях, связанных с коррупцией, совершенных военными должностными лицами.

Ключевые слова: *коррупция, правонарушения, связанные с коррупцией, производство.*

The article is devoted to the definition of the concept and content of proceedings in cases of offenses related to corruption committed by military officials. Was given the definition of the specified type of proceeding, and characterized content of each separate stage of proceeding in cases of offenses related to corruption committed by military officials.

Key words: *corruption, corruption-related offenses, proceeding.*

Вступ. Відповідно до положень Закону України «Про запобігання корупції» важливу роль у вирішенні запобігання корупції відведено адміністративному законодавству, про що свідчить спрямованість цього Закону на широке застосування адміністративної відповідальності за корупційні діяння. Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією, у сучасних умовах відіграє важливу роль у системі заходів щодо запобігання і протидії корупції.

Значний внесок у дослідження проблем протидії корупції, зокрема визначення змісту корупційних правопорушень, відповідальності за вчинення корупційних діянь та проваджень у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, зробили такі вітчизняні вчені, як А.В. Гайдук, В.М. Гарашук, Д.Г. Заброда, М.І. Мельник, Є.В. Невмержицький, С.С. Рогульський, О.В. Ткаченко, Р.М. Тучак тощо. Зважаючи на наявну кількість наукових праць, у яких досліджується зміст проваджень у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, варто зазначити, що безпосередньо провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами є недостатньо дослідженими та потребують більш детального вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження поняття та змісту провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами.

Результати дослідження. Правопорушення, пов'язані з корупцією, отримали своє відображення в Законі України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, відповідно до якого правопорушення, пов'язані з корупцією, визначається як діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [8].

Розглядаючи провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, на нашу думку, для початку доречно визначити такі загальні поняття, як «провадження», «стадії провадження» та їх зміст.

Так, С.В. Ківалов та Л.Р. Біла зазначають, що провадження у справах про адміністративні правопорушення є одним зі специфічних і важливих адміністративно-юрисдикційних проваджень, що входять до адміністративно-юрисдикційного процесу [10, с. 223].

С.С. Гнатюк зазначає, що провадженням у справах про адміністративні правопорушення як основного виду адміністративно-деліктного процесу є системне утворення, що характеризується комплексом взаємопов'язаних і взаємообумовлених процесуальних дій, які: а) утворюють певну сукупність адміністративно-процесуальних відносин, що відрізняються зв'язком із відповідними матеріальними правовідносинами (вони поглинають правовий статус учасників); б) викликають необхідність встановлення, доказування, а також обґрунтування усіх обставин та фактичних даних конкретної справи; в) обумовлюють необхідність закріплення, офіційного оформлення отриманих процесуальних результатів у відповідних процесуальних документах; г) відносини всередині провадження є динамічними, їх рух обумовлено наявністю стадій та строків [4, с. 33].

На думку А.В. Гайдука, провадження у справах про адміністративні правопорушення за обсягом питань, які розв'язуються, кількістю суб'єктів, що беруть у ньому участь, є одним із найбільш складних проваджень в адміністративному праві [3, с. 146].

Безпосередньо провадження у справах про корупційні правопорушення О.М. Коропатов визначає як регламентовану адміністративно-процесуальними нормами діяльність державних органів та їх посадових осіб, спрямовану на розгляд справ про корупційні адміністративні правопорушення [10, с. 223].

Стосовно визначення поняття стадій провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, зазначимо, що на думку С.С. Гнатюка, стадії – це динамічна, відносно замкнута сукупність закріплених в адміністративно-правових нормах методів та форм, що визначають обов'язкове та неухильне здійснення процедурно-процесуальних вимог, які відображають просторово-часові особливості процесуальної діяльності та забезпечують логічно-функціональну послідовність конкретних дій у сфері публічного управління, спрямованих на досягнення остаточного, обумовленого матеріальними нормами права процесуального результату [4, с. 43–44].

Д.М. Бахрах визначає стадії як відносно самостійну частину адміністративної діяльності, що необхідна для досягнення загального результату. Кожна стадія, на думку вченого, насамперед характеризується специфічною безпосередньою метою, яку можна вважати шаблоном у досягненні загальної, головної мети процесуальних дій. На кожній стадії специфічний склад суб'єктів правовідносин, інформація, що збирається і використовується, документи, що складаються, прийняті рішення, а також дії, що здійснюються [2, с. 227]. Деякі вчені також намагаються визначити поняття стадії через перелік дій (або кількість таких стадій), що вчиняються уповноваженими особами.

Більшість учених-адміністративістів виокремлює чотири стадії: 1) адміністративне розслідування; 2) розгляд справи та прийняття постанови (рішення у справі); 3) перегляд постанови у справі; 4) виконання постанови [10, с. 224]. Стосовно цього питання С.Т. Гончарук зазначає, що існує три узагальнювальні стадії: початкова (підготовча), яка включає підготовку, вироблення проекту та забезпечення прийняття певного управлінського рішення (акта); основна, що пов'язана із прийняттям такого рішення та організацією його виконання; заключна, яка охоплює етап реалізації прийнятого рішення та контроль за правильністю його виконання і відповідністю результатів [3, с. 146].

На думку Ю.М. Козлова, провадження у справах про адміністративні правопорушення складається з: порушення справи; її розгляду та прийняття рішення; оскарження постанови у справі; виконання постанови у справі [8, с. 199–200].

Ю.П. Битяк зазначає, що провадження у справах про адміністративні правопорушення складається із чотирьох стадій: 1) порушення справи про адміністративне правопорушення; 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення й винесення у справі постанови; 3) оскарження (або опротестування) постанови у справі про адміністративне правопорушення (виникає в тих випадках, коли особа, яку притягають до адміністративної відповідальності, або потерпілий не згодні з винесеною стосовно них постановою); 4) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення [1, с. 223–224].

При цьому Д.Н. Бахрах також зазначає, що стадії адміністративної діяльності зумовлені логікою реалізації влади і закріплені правовими нормами. Доцільне і законне використання владних повноважень передбачає таку схему їх реалізації: 1) вивчення, аналіз фактичної ситуації; 2) прийняття обґрунтованого акта; 3) виконання рішення. Така послідовність дій суб'єктів влади регулюється численними процесуальними нормами [2, с. 229].

Що стосується провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, варто зазначити, що кількість стадій провадження цієї категорії справ загалом не відрізняється від провадження стосовно інших адміністративних правопорушень, проте кожна стадія має свої процесуальні особливості та відмінності.

Особливими, на нашу думку, є провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами.

Відповідно до п. г) ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку і захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, є особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а відтак суб'єктами, на яких поширюється дія зазначеного Закону.

Загалом військові адміністративні правопорушення визначаються ст. ст. 172¹⁰–172²⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП). Та, зокрема, діяння, що є змістом корупційного правопорушення, визначені у ст. 172¹³ КУпАП, яка передбачає відповідальність військових посадових осіб за зловживання владою або службовим становищем. До протиправних дій, зокрема, віднесені незаконне використання військовою службовою особою транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна, використання військовослужбовця для виконання завдань, не пов'язаних із військовою службою, а також інше зловживання владою або службовим становищем, в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб [7].

Отже, повертаючись безпосередньо до розгляду питання щодо провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами, зазначимо, що розгляд справ цієї категорії проходить усі названі стадії (порушення, розгляду справи, за необхідністю оскарження та виконання постанов про накладення адміністративного стягнення). Водночас воно відрізняється від інших проваджень формою реалізації адміністративно-юрисдикційної процедури [3, с. 147].

Одразу зазначимо, що однією з особливостей адміністративного провадження у цій категорії справ є те, що процедура провадження регламентується не тільки нормами КУпАП, але і нормами Закону України «Про запобігання корупції», Інструкцією з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення та Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України.

Для того, щоб з'ясувати відмінності та особливості провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовослужбовцями, розглянемо кожну стадію окремо.

Першою стадією провадження є порушення справи про адміністративне правопорушення (іноді її позначають як стадію адміністративного розслідування). На цій стадії у зв'язку із зловживанням військовою службовою особою владою або службовим становищем командиром (начальником) військової частини складається протокол про правопорушення [6]. Протокол про військове адміністративне правопорушення складається з дотриманням вимог щодо форми і змісту, установлених ст. 256 КУпАП. До протоколу долучаються матеріали, що підтверджують факт вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією. Складений протокол та інші матеріали, що підтверджують факт вчинення військового адміністративного правопорушення, протягом трьох робочих днів оформляються у справу. Наступного робочого дня справа про адміністративне правопорушення разом із супровідним листом надсилається до районного, районного у місті (міського, міськрайонного) суду за місцем вчинення адміністративного правопорушення.

Також, на нашу думку, варто наголосити на необхідності розрізняти приводи та підстави порушення справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Так, приводами до порушення справи є безпосереднє виявлення командиром (начальником) військової частини у діях військових посадових осіб ознак зловживання владою або службовим становищем, отримання доповідей підлеглих службових осіб або повідомлень інших осіб про виявлення фактів вчинення підлеглими військовослужбовцями військових адміністративних правопорушень. Підставою для порушення справи є наявність достатніх даних, що вказують на ознаки адміністративного правопорушення [8, с. 199–200].

Другою стадією провадження у справах цієї категорії є розгляд справи і винесення у справі постанови. На стадії розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, приймається акт, у якому компетентний орган офіційно визнає винність або невинуватість військової посадової особи і визначає міру її відповідальності [3, с. 156]. Під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, є обов'язковою. Справа про адміністративне правопорушення розглядається у п'ятнадцятиденний строк із дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи. Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні корупційні правопорушення зупиняється судом у разі, якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відраженні чи на лікуванні, у відпустці тощо) [7].

Наступною стадією є оскарження постанови про накладення адміністративних стягнень. Постанову може бути оскаржено за вибором особи, щодо якої її винесено, чи потерпілого в порядку, встановленому для оскарження основного або додаткового стягнення [5].

Завершальною стадією провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами, є виконання постанов. Її зміст полягає у практичній реалізації адміністративного стягнення, призначеного правопорушнику судом. У процесі виконання постанови військова посадова особа, що вчинила адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, зазнає відповідних обмежень особистого, морального або матеріального характеру. Провадження з виконання постанов про накладення штрафу та конфіскацію предмета або грошей регламентується виключно нормами КУпАП і не має будь-яких особливостей, пов'язаних із характером правопорушення [3, с. 165].

Висновки. Таким чином, розглянувши питання щодо провадження у справах про адміністративні правопорушення та визначивши особливості проваджень у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, вчинені військовими посадовими особами, пропонуємо під поняттям «провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією» розуміти: сукупність чітко визначених процесуальних дій щодо встановлення у діяннях суб'єктів наявності або відсутності ознак корупції та кваліфікації корупційного діяння, які визначаються процесуальним та антикорупційним законодавством.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України : [підручник] / [Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.] ; за ред. Ю.П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
2. Бахрах Д.Н. Административное право России : [учебник] / Д.Н. Бахрах, С.Д. Хазанов, А.В. Демин. – М. : Норма, Инфра-М., 2002. – 623 с.
3. Гайдук А.В. Заходи адміністративного примусу у боротьбі з корупцією в Україні : дис. ... канд. юрид. наук / А.В. Гайдук. – К., 2006. – 202 с.
4. Гнатюк С.С. Провадження у справах про адміністративні проступки: проблемні питання структури : [монографія] / С.С. Гнатюк. – Л. : ЛДУВС, 2011. – 156 с.
5. Ільєнок Т.В. Особливості провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення / Т.В. Ільєнок // Держава та регіони. Серія «Право». – 2012. – Вип. 2. – С. 35–39.
6. Інструкція з оформлення протоколів про військові адміністративні правопорушення, затверджена Наказом Міністерства оборони від 19 травня 2015 № 222 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0656-15>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
8. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 49/ – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – Ст. 2056.
9. Козлов Ю.М. Административное право : [учебник] / Ю.М. Козлов. – М. : Юристъ, 1999. – 320 с.
10. Коропатов О.М. Деякі питання провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення / О.М. Коропатов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 3. – С. 223–228.

